

**SCIENCE**  
**PROBLEMS.UZ**

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences  
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar  
fanlarning dolzarb  
muammolari**

4-son (6-jild)

**2026**

**SCIENCEPROBLEMS.UZ**

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING  
DOLZARB MUAMMOLARI**

*№ 4 (6) – 2026*

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-  
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

**ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES**

**TOSHKENT-2026**

## **BOSH MUHARRIR:**

Isanova Feruza Tulqinovna

## **TAHRIR HAY'ATI:**

### *07.00.00- TARIX FANLARI:*

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

### *08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:*

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

### *09.00.00- FALSAFA FANLARI:*

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdulkaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

### *10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:*

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

### *12.00.00- YURIDIK FANLAR:*

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

### *13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:*

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Sulaymanova Dildora Nazarovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

### *19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:*

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

### *22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:*

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

### *23.00.00- SIYOSIY FANLAR*

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

---

## **OAK Ro'yxati**

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

---

**“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari”** elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

**Muassis:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

### **Tahririyat manzili:**

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: [scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

### **Bog'lanish uchun telefon:**

(99) 602-09-84 (telegram).

**07.00.00 – TARIX FANLARI**

<i>Махмудова Нигора Баротовна</i> ИСТОРИЧЕСКИЙ ОБЗОР ПЕНИТЕНЦИРНОГО ДЕЛА В КОЛОНИАЛЬНОМ ТУРКЕСТАНСКОМ КРАЕ, ПО ОТЧЁТАМ РЕВИЗИИ СЕНАТОРА К.К.ПАЛЕНА .....	10-15
<i>Esonov Ziyodbek Yuldashevich</i> RISHTON KULOLCHILIK MAKTABI VA UNING LOKAL XUSUSIYATLARI ETNOGRAFIK TAHLILI .....	16-20
<i>Абдиев Рузикул Буронович</i> ИСТОРИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ СОХРАНЕНИЯ АРХИТЕКТУРНОГО НАСЛЕДИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ .....	21-27
<i>Абдужаббаров Шерзод</i> ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ, ФУНКЦИИ И ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ СУЩЕСТВОВАНИЯ И РАБОТЫ СОВЕТА ТУРКЕСТАНСКОГО ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРА .....	28-33
<i>Boymurodov Shuxrat Toshkentovich</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA O'RTA MAXSUS TA'LIM, SOHASIDA MA'NAVIY YANGILANISH .....	34-38
<i>Жураева Нафиса Олимовна</i> ТОПОГРАФИЧЕСКОЕ ВЛИЯНИЕ КУЛЬТОВЫХ СООРУЖЕНИЯХ НА ФОРМИРОВАНИЕ ГУЗАРОВ ГОРОДА БУХАРЫ .....	39-45
<i>Safarov Akmal</i> SUV XO'JALIGI SOHASI UCHUN MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI .....	46-52
<i>Tursunova Mahliyo Sarvar qizi</i> XORIJIIY INVESTITSIYALAR ISHTIROKIDAGI KORXONALAR FAOLIYATINING HUDUDIIY IJTIMOIIY-IQTISODIIY HAYOTGA TA'SIRI (JIZZAX VILOYATI MISOLIDA, 1991- 2026 -YILLAR).....	53-57
<i>Mardiyeva Guzal Karimovna</i> SAMARQAND VILOYATIDA SOVET DAVRINING DASTLABKI YILLARIDA XOTIN-QIZLARINING OLIY TA'LIMGA KIRISH IMKONIYATLARI VA CHEKLOVLAR .....	58-62
<i>Kenjayev Elyor Sattorovich</i> YANGI O'ZBEKISTONNI BARPO ETISHDA STRATEGIK ISLOHOTLAR: TARAQQIYOT VA MA'NAVIY YUKSALISH UYG'UNLIGI .....	63-70
<i>Polvonov Kozimbek Naimovich, Polvonov Anvar Naimovich</i> QASHQADARYODAGI YETAKCHI O'QUV DARGOHLARIDAN BIRI .....	71-79
<i>Mo'minova Gavxar Esanovna</i> O'ZBEKISTON SAVDO TARIXINI O'RGANISHDA DAVLAT ARXIVLARI HUJJATLARINING O'RNI .....	80-85
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> O'ZBEKISTON TARIXIIY SHAHARLARINING XALQARO MIQYOSDA TAN OLINISHI .....	86-90

## 08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Tillabaeva Umida Makhsumovna, Talipova Nigora Tulkunovna</i> DIGITALIZATION AND EMPLOYABILITY: A BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF RESEARCH TRENDS (2018–2025) .....	91-100
<i>Xudoyorov Lochinbek Bahromovich</i> O'ZBEKISTON SERVIS SOHASIDA XIZMATLAR SIFATI KO'RSATKICHLARINING DINAMIK TAHLILI .....	101-107
<i>Toxirov Akbarxon Toirxon o'g'li</i> INNOVATSION MARKETING INDEKSI ASOSIDA KORXONALARNING IQTISODIY XAVFSIZLIGI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH METODOLOGIYASI .....	108-113
<i>Ismoilov Bekzod Muxidinovich</i> GLOBALLASHUV SHAROITIDA TURIZM SOHASINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI .....	114-118
<i>Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich</i> O'ZBEKISTONDA EKOLOGIK MUAMMOLARNING IJTIMOIIY-IQTISODIY OQIBATLARI KELIB CHIQISHI .....	119-135
<i>Nishonova Shaxnozaxon</i> ZAMONAVIY IQTISODIY TIZIM SHAROITIDA LOYIHALARNI BOSHQARISH YONDASHUVLARI .....	136-140
<i>Fayziyeva Aziza Azamat qizi</i> SURXONDARYO VILOYATIDA KICHIK TADBIRKORLIK FAOLIYATINING BANDLIK KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI: ARIMA MODEL ASOSIDA PROGNOZ VA TAHLIL .....	141-154

## 09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Ismoilov Maxamadixon Isroilovich</i> IQTISODIY RATSIONALIZM: TUSHUNCHA, EVOLYUTSIYA VA NAZARIY CHEGARALAR.....	155-165
<i>Beshimov Xamidjon Sayidovich</i> O'ZBEKISTONDA KASABA UYUSHMALARINING IJTIMOIIY ADOLATNI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI .....	166-175
<i>Obidov Asliddin Shavkatovich</i> SAID AD-DIN AL-FARG'ONIY TA'LIMOTIDA ONTOLOGIK VA GNOSEOLOGIK ASOSLAR .....	176-181
<i>Abduraxmov Xasan Ibroximovich</i> KOGNITIV-AXBOROT MUHITINING SUN'IY INTELLEKT SHAROITIDA YOSHLAR IJODKORLIGI VA TASHABBUSKORLIGIGA TA'SIRI.....	182-188
<i>Xolova Umida Umedovna</i> "O'RTA ASRLAR FALSAFIY TAFAKKURIDA MA'RIFAT KONSEPSIYASINING TARIXIY-FALSAFIY EVOLYUTSIYASI: TEOLOGIK VA MA'RIFIY BOSQICHLAR TAHLILI" .....	189-192
<i>Rajabova Rohila Zakirovna</i> AHMAD DONISH'S PHILOSOPHICAL VIEWS IN HIS WORK "NAVODIR UL-VAKOE" .....	193-197
<i>Kabulov Jahongir Bakhodirovich</i> SEPARATIZMNING ASIMMETRIK XUSUSIYATI.....	198-202
<i>Eshkuvvatov Jaloliddin</i> MADANIYATLARARO MULOQOTDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLAR SINTEZI..	203-210

*Jomuradov Ikrom Ilxom o'g'li*  
IMMANUIL KANT VA ZAMONAVIY FALSAFADA NOUMENAL ERKINLIK MUAMMOSI:  
FENOMENAL DETERMINIZM BILAN BOG'LIQ ANTINOMIK ZIDDIYATNING DOLZARB  
TALQINLARI..... 211-215

*Rustamova Madina*  
OMMAVIY MANIPULYATSIIYANING DESTRUKTIV XUSUSIYATI:  
TAHDIDLAR VA OQIBATLAR..... 216-220

*Yodgorov Alisher Nurmuhammadovich*  
AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA IJTIMOYIY MUNOSABATLARNING  
TRANSFORMATSIIYASI..... 221-225

#### **10.00.00 - FILOLOGIYA FANLARI**

*Isanova Feruza Tulqinovna*  
O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA XALQARO HUQUQ TERMINOLOGIYASINING  
GIBRID TABIATI: SHAKLLANISH MANBALARI, STRUKTUR-SEMANTIK  
XUSUSIYATLARI VA FUNKSIONAL TAHLILI ..... 226-232

*Rahmatov Laziz, Baxronova Dilrabo*  
ABYA YALA (LOTIN AMERIKASI) DAVLATLARI NOMLARINING  
LINGVOPOLITIK DISKURSI: ETIMOLOGIK VA GEOSIYOSIY TAHLIL ..... 233-241

*Quvvatova Shaxlo Choriyevna*  
XOLID HUSAYNIYNING "MING QUYOSH SHU'LASI" ASARI TAHLILI..... 242-246

*Elmuratova Zamira Xodjamuratovna*  
NAQLLAR VA MAQOLLARNING FOLKLOR JANRIDAGI ROLI..... 247-251

#### **12.00.00 - YURIDIK FANLAR**

*Shayzakov Shodiyor Ibragimovich*  
QONUNIY KUCHGA KIRMAGAN SUD HUIJATLARI USTIDAN APELLYATSIYA  
TARTIBIDA SHIKOYAT QILISHNING PROTSESSUAL-HUQUQIY ASOSLARI..... 252-261

*Umarova Xolisxon Nomoz qizi*  
O'ZBEKISTONDA RAQOBATGA QARSHI KELISHUVLAR HAQIDA XABAR BERGANLIK  
UCHUN JAVOBGARLIK DAN OZOD QILISH VA JARIMALARNI KAMAYTIRISH TIZIMINI  
TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI..... 262-269

*Аминова Наргиза*  
OT SEKYAPPIZMA K POSTSEKYAPPIPHOCTИ:  
MOДЕЛИ BЗАИМОДЕЙСТВИЯ РЕЛИГИОЗНОГО И СВЕТСКОГО  
B COBPEMEHHOM OБЩЕСТBE ..... 270-277

*Amirov Agzamxon Aktamovich*  
QURILISHDA ULUSHLI ISHTIROK ETISH TUSHUNCHASINING TAHLILI..... 278-283

*Mamatmurodov Farrux Farxod o'g'li*  
SUKUKNING NAZARIY POYDEVORI HAMDA TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI:  
ZAMONAVIY KAPITAL BOZORIDAGI O'RNI..... 284-294

*Kabilov Sardor Asrolovich*  
JINOIY JAVOBGARLIK DAN OZOD QILISH TURLARI VA UNING HUQUQIY ASOSLARI .... 295-300

<i>Nosirov Bekzod O'ktam o'g'li</i> ETIL SPIRTI, ALKOGOL VA TAMAKI MAHSULOTLARINI VOJXONA CHEGARASIDAN NOQONUNIY OLIB O'TISH .....	301-304
<i>Sabirova Kuvanchay Babamuratovna</i> ГЕНДЕРНОЕ НАСИЛИЕ, УСИЛЕННОЕ ИСКУССТВЕННЫМ ИНТЕЛЛЕКТОМ: ВЫЗОВЫ МЕЖДУНАРОДНОМУ ГУМАНИТАРНОМУ ПРАВУ И ПРОБЕЛЫ В ПРАВОВОМ РЕГУЛИРОВАНИИ .....	305-310
<i>Urinboyeva Muxlisa Ma'rufovna</i> MEDIATSIYA INSTITUTIDA SUN'IY INTELEKT IMKONIYATLARIDAN FOYDALANISH MASALALARI .....	311-318
<i>Majidov Islomjon Dilshod o'g'li</i> YAQIN QARINDOSHLAR BILAN BOG'LIQ HOLATLARDA TRANSPORT VOSITALARI HARAKATI YOKI ULARDAN FOYDALANISH XAVFSIZLIGI QOIDALARINI BUZISH JINOYATLARINI KVALIFIKATSIYA QILISHDA INSONPARVARLIK PRINSIPINI QO'LLASH MASALALARI .....	319-325
<i>Habibullayev Muhammadrajab Obidjon o'g'li</i> HUQUQ VA IMKONIYATLAR MUVOZANATI: O'ZBEKISTONDA GENDER ADOLAT SARI YO'L.....	326-331
<b>13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI</b>	
<i>Qurbonova Dilafroz Toshturdiyevna</i> TEMURIY MALIKALAR MA'NAVIY MEROSINING TARIXIY, ILMIY-ADABIY MANBALARDAGI TALQININI TALABA-QIZLARGA O'RGATISH .....	332-337
<i>Tursunaliyev Shaxzod Sherali o'g'li</i> SUMMATIVE ASSESSMENT AS A CONTEXT FOR DEVELOPING STUDENTS' CRITICAL THINKING COMPETENCE: THE PROBLEM DIMENSION .....	338-344
<i>Abdullayeva Surayyo Ashrafxonovna</i> AUTISTIK SPEKTR BUZILISHLARIGA EGA BOLALAR TA'LIMI VA TARBIYASINING TARIXIY SHAKLLANISHI HAMDA IJTIMOYIY ASOSLARI .....	345-354
<i>G'affarova Dilfuza Shavkat qizi</i> TALABALARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING DIDAKTIK IMKONIYATLARI.....	355-360
<i>Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich</i> THE IMPACT OF VOLITIONAL QUALITIES OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS ON THE DEVELOPMENT OF BEHAVIORAL RESPONSES ENSURING EFFECTIVE SPORTS PERFORMANCE.....	361-367

**Received:** 16 March 2026

**Accepted:** 01 April 2026

**Published:** 15 April 2026

*Article / Original Paper*

## **SYNTHESIS OF NATIONAL AND UNIVERSAL VALUES IN INTERCULTURAL DIALOGUE**

**Eshquvvatov Jaloliddin**

Researcher of the National University of Uzbekistan

E-mail: [j.eshquvvatov@gmail.com](mailto:j.eshquvvatov@gmail.com)

**Abstract.** The article examines the problem of the synthesis of national and universal values in the context of intercultural dialogue as a key factor in the sustainable development of modern society. Special attention is paid to the philosophical and moral understanding of the values that form the basis of the interaction of representatives of different cultures. The role of the youth environment as a space for active cultural exchange, as well as the influence of globalization and digital processes on the transformation of value orientations, are analyzed. The study substantiates the need to harmonize universal principles that form the basis of national self-awareness and tolerance, mutual respect and dialogue of cultures.

**Keywords:** intercultural dialogue, values, national identity, globalization, tolerance, youth, morality.

## **MADANIYATLARARO MULOQOTDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLAR SINTEZI**

**Eshquvvatov Jaloliddin**

O'zbekiston Milliy universiteti

mustaqil izlanuvchisi

**Annotatsiya.** Maqolada madaniyatlararo muloqot sharoitida milliy va umuminsoniy qadriyatlar sintezi muammosi zamonaviy jamiyat barqaror rivojlanishining asosiy omili sifatida ko'rib chiqiladi. Turli madaniyat vakillarining o'zaro aloqalari asosini tashkil etuvchi qadriyatlarni falsafiy-axloqiy anglashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Yoshlar muhitining faol madaniy almashinuv makoni sifatidagi roli, shuningdek, globallashuv va raqamli jarayonlarning qadriyat yo'nalishlari transformatsiyasiga ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqotda milliy o'zlikni anglash va bag'rikenglik, o'zaro hurmat va madaniyatlar muloqoti asosini tashkil etuvchi umuminsoniy tamoyillarni uyg'unlashtirish zarurati asoslangan.

**Kalit so'zlar:** madaniyatlararo muloqot, qadriyatlar, milliy o'ziga xoslik, globallashuv, bag'rikenglik, yoshlar, axloq.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6I4Y2026N28>

**Kirish.** Zamonaviy sivilizatsiya globallashuv, raqamlashtirish va transmilliy kommunikatsiya aloqalarining kengayishi tufayli jadal madaniyatlararo o'zaro ta'sir sharoitida rivojlanmoqda. Bu kontekstda madaniyatlararo muloqot faqat axborot almashish sohasi emas, balki yangi ma'nolar, o'ziga xosliklar va qadriyatlar tizimlarini shakllantirish makoniga aylanadi.

Biroq, bu jarayon sezilarli falsafiy va axloqiy keskinlik bilan birga keladi: bir tomondan, *universal (umuminsoniy) qadriyatlarning* ta'siri kuchayadi, boshqa tomondan, *milliy madaniy identiklikni* saqlashga intilish kuchayadi. Aynan shu nuqtada sintez muammosi

paydo bo'лади - mexanik bog'lanish emas, balki qadriyatlar tizimlarining chuqur ma'noli o'zaro ta'siri.

Yangi O'zbekiston sharoitida bu masala ayniqsa dolzarb ahamiyat kasb etadi. Modernizatsiya va global makonga integratsiyalashuvga yo'naltirilgan jamiyat bir vaqtning o'zida o'zining tarixiy-madaniy an'analari, ma'naviy asoslari va milliy o'ziga xosligini saqlab qolishga intiladi. Bu esa milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish mexanizmlarini falsafiy tahlil qilishni taqozo etadi.

**Adabiyotlar sharhi va metodologiya.** Madaniyatlararo muloqot hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlar sintezi masalasiga turli mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari bag'ishlangan. Chet elda bu M.Tlostanova, N.Petyaksheva [1], M.Stepanyants [2], V.Belimova, V.Lisenko, R.Adhar Mall [3], F.M.Vimmer va boshqalar. Ta'kidlash joizki, xorijiy tadqiqotlarda madaniyatlararo muloqot hamda qadriyatlar masalasi falsafiy komparativistika va madaniyatlararo falsafa nuqtai nazaridan o'rganilib kelmoqda. O'zbekistonda ushbu masala bilan I.Saifnazarov [4], R.Karimov [5], O.Musayev, N.Nazarov, R.Bekbayev [6], M.Quronov, Sh.Turayev, D.Rahimjanova kabi olimlar shug'ullanib kelmoqdalar. Mahalliy olimlar katta e'tiborni milliy ong, urf-odatlar va an'analarning madaniyatlararo muloqot jarayonida namoyon bo'lishini tadqiq etishmoqda.

Tadqiqotning metodologik asosini madaniyatlararo muloqotda milliy va umuminsoniy qadriyatlar sintezining kompleks tahlilini ta'minlagan falsafiy va umumilmiy yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqotda qadriyatlarning mohiyati va tuzilishini, shuningdek, ularning madaniyatlararo o'zaro ta'sirdagi rolini ochib berishda aksiologik yondashuvdan foydalanilgan. Falsafiy-germenevtik usul madaniy ma'nolarni talqin qilish va ularning o'zgarish xususiyatlarini aniqlash imkonini berdi. Qiyosiy-tipologik metod yordamida milliy va umuminsoniy qadriyatlar qiyoslandi. Tizimli yondashuv madaniyatlararo muloqotni yaxlit hodisa sifatida ko'rib chiqishni ta'minladi. Shuningdek, yoshlar muhitini o'rganish uchun ijtimoiy-madaniy tahlil, qadriyatlar sintezini rivojlantirish manbai sifatida qarama-qarshiliklarni aniqlash uchun dialektik usul qo'llanildi.

**Natijalar va muhokama.** Qadriyatlar muammosi falsafada markaziy o'rinni egallab, qadriyatlarining tabiati, tuzilishi va vazifalarini o'rganuvchi falsafiy bilimning bir bo'limi - **aksiologiya**ning tadqiqot predmeti sifatida namoyon bo'лади. Qadriyatlar voqelikni ma'naviy o'zlashtirishning alohida shakli bo'lib, u orqali inson hodisalarning ahamiyatini belgilaydi, afzalliklar iyerarxiasini ochiq yoki yashirin ravishda tuzadi va o'z xatti-harakatlarini tartibga soladi.

Falsafiy an'anada qadriyat kategoriyasi narsalarning obyektiv mavjud bo'lgan xususiyati sifatida emas, balki obyektning subyektning ehtiyojlari, manfaatlari va ideallari bilan bog'lash natijasi sifatida qaraladi. Shu bilan birga, qadriyatlar ikki tomonlama xususiyatga ega: bir tomondan, ular madaniy-tarixiy kontekstda ildiz otgan bo'lsa, ikkinchi tomondan, universallik va me'yoriylikka da'vogarlik qiladi.

Qadriyatlar muammosi tarixan falsafa klassiklari asarlarida rivojlantirilgan. Masalan, antik falsafada qadriyat yo'nalishlari ezgulik, haqiqat va go'zallik g'oyalari bilan bog'langan. Platon asarlarida qadriyatlar inson tajribasidan mustaqil ravishda mavjud bo'lgan ideal mohiyatlar sifatida ko'rib chiqilgan. Keyinchalik Aristotel qadriyatlarni insonning amaliy faoliyati bilan bog'lab, ularning axloqiy tabiatini ta'kidlaydi [6].

Yangi davrda qadriyatlar subyektivlik prizmasi orqali qayta ko'rib chiqilmoqda. Immanuel Kant qat'iy imperativga asoslangan axloqiy qonun tushunchasini kiritadi va shu bilan axloqiy qadriyatlar universal xarakterini tasdiqlaydi. Uning konsepsiyasida qadriyatlar me'yoriy maqomga ega bo'ladi va barcha aqlli mavjudotlar uchun majburiy bo'lib qoladi.

Aksiologiyaning mustaqil fan sifatida rivojlanishi XIX asr oxiri - XX asr boshlari falsafasi bilan bog'liq. Genrix Rikkert va Maks Sheler asarlarida qadriyatlar borliqning faktlardan farq qiluvchi alohida sohasi sifatida qaraladi [7]. Xususan, Sheler qadriyatlar iyerarxiyasini ajratib ko'rsatadi - hayotiy qadriyatlardan tortib, ma'naviy va diniy qadriyatlarga, ularning obyektiv ahamiyatini ta'kidlaydi.

Zamonaviy falsafa nuqtai nazaridan, qadriyatlar bir qator asosiy funksiyalarni bajaradi:

- normativ - xulq-atvor va baholash standartlarini belgilaydi;
- regulativ - inson faoliyatini yo'naltiradi;
- integrativ - jamiyatning yaxlitligini ta'minlaydi;
- identifikatsion - madaniy va shaxsiy o'ziga xoslikni shakllantiradi.

Madaniyatlararo muloqot sharoitida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni farqlash alohida ahamiyat kasb etadi. **Milliy qadriyatlar** muayyan jamiyatning tarixiy taraqqiyoti jarayonida shakllanib, uning madaniy an'analari, diniy e'tiqodi, ijtimoiy me'yorlari va turmush tarzini aks ettiradi. Ular xalqning tilida, urf-odatlarida, institutlarida va jamoaviy xotirasida mustahkamlanadi. Bu qadriyatlar o'zlikni va madaniy barqarorlikni saqlash vazifasini bajaradi.

**Umuminsoniy qadriyatlar** esa, aksincha, alohida madaniyatlar doirasidan chiqib, umuminsoniy deb e'tirof etiladi. Shaxs qadr-qimmat, erkinlik, adolat, insonparvarlik, tinchlik, o'zaro hurmat kabi kategoriyalar shular jumlasidandir. Ularning universalligi shundaki, ular asosiy ehtiyojlarga va insonning ijtimoiy va aqlli mavjudot sifatidagi tabiatiga asoslanadi.

Falsafiy murakkablik shundaki, bu turdagi qadriyatlar doimo o'zaro aloqada bo'ladi va har doim ham mos kelavermaydi. Milliy qadriyatlarda umuminsoniy me'yorlarga to'liq mos kelmaydigan elementlar bo'lishi mumkin, bu esa ularni tanqidiy ko'rib chiqish va moslashtirish zaruratini keltirib chiqaradi.

Shu munosabat bilan milliy identiklikdan voz kechishni emas, balki uni umuminsoniy yo'nalishlar tizimiga integratsiyalashni nazarda tutuvchi qadriyatlar sintezi konsepsiyasi alohida ahamiyat kasb etadi. Bunday yondashuv global qadriyatlar makoniga qo'shilgan holda madaniy o'ziga xoslikni saqlab qolish imkonini beradi.

Globalashib borayotgan dunyo sharoitida madaniyatlararo muloqot nafaqat ijtimoiy, balki chuqur **falsafiy fenomen** maqomini ham egallamoqda. U oddiy axborot almashinuvi doirasidan chiqib, turli qadriyat tizimlarining o'zaro ta'siri, taqqoslanishi va qayta ko'rib chiqilishi sodir bo'ladigan makonga aylanadi.

Falsafiy nuqtayi nazardan, madaniyatlararo muloqot ijtimoiy borliqning o'ziga xos shakli bo'lib, unda turli madaniyat subyektlari nafaqat til almashinuvi, balki dunyoqarashlar, me'yorlar, an'analalar va qadriyatlarining o'zaro ta'siriga asoslangan muloqotga kirishadilar [8]. Bu jarayonda muloqotning har bir ishtirokchisi tarixiy, madaniy va ijtimoiy tajriba asosida shakllangan muayyan aksiologik tizimning tashuvchisi sifatida namoyon bo'ladi.

Madaniyatlararo muloqotning prinsipial xususiyati uning **qadriyatlarga boyligidir**. Har qanday madaniyatlararo o'zaro ta'sir ezgulik va yovuzlik, adolat, erkinlik, burch, mas'uliyat, or-nomus va qadr-qimmat kabi kategoriyalarning yashirin yoki ochiq taqqoslanishini nazarda tutadi. Ushbu toifalar har bir madaniyat uchun asosiy bo'lganligi sababli, ular turlicha talqin

qilinishi mumkin, bu esa muloqotni nafaqat tushunish vositasi, balki potensial keskinlik zonasiga aylantiradi.

Shu bilan birga, aynan madaniyatlararo muloqotda qadriyatlar muloqotining salohiyati ochib beriladi. Muloqot jarayonida quyidagilar sodir bo'ladi:

- o'z madaniy me'yorlarining nisbiyligini anglash;
- boshqa madaniy istiqbolning qadr-qimmatini e'tirof etish;
- empatiya va tolerantlik qobiliyatini shakllantirish;
- o'zaro tushunishning yangi shakllarini ishlab chiqish.

Shunday qilib, madaniyatlararo muloqot etnosentrizmdan madaniy plyuralizmga o'tish amalga oshiriladigan makonga aylanadi. Bu jarayonning statik emas, balki **dinamik xarakterga** ega ekanligi alohida ahamiyat kasb etadi. O'zaro ta'sir jarayonida qadriyatlar shunchaki uzatilmaydi, balki o'zgaradi. Milliy qadriyatlar yangi sharoitga moslashishi, umuminsoniy qadriyatlar esa aniq-madaniy mazmun kasb etishi mumkin. Natijada turli madaniy an'analar elementlarini o'zida mujassamlashtirgan "gibrid qadriyatlar" fenomeni yuzaga keladi.

Madaniyatlararo muloqotni qadriyatli o'zaro ta'sir sifatida tushunishda madaniyatlar dialogi konsepsiyasi muhim rol o'ynaydi. Dialog assimilyatsiya yoki bir madaniyatning boshqa madaniyat ustidan hukmronligini emas, balki ularning teng huquqli o'zaro ta'sirini nazarda tutadi [7]. Shu nuqtai nazardan, har bir madaniyat boshqa madaniyatlarni boyitishga qodir bo'lgan noyob tajriba va qadriyatlarning tashuvchisi sifatida qaraladi.

Biroq madaniyatlararo muloqot ziddiyatlardan xoli emas. Asosiy muammolar orasida quyidagilarni ajratib ko'rsatish mumkin:

- globallasuv ta'sirida madaniy birxillashuv xavfi;
- stereotiplar va noto'g'ri qarashlarni saqlab qolish;
- qadriyat tizimlari ziddiyati;
- global axborot makoni sharoitida madaniyatlar tengsizligi.

Ushbu ziddiyatlar shundan dalolat beradiki, madaniyatlararo muloqot nafaqat amaliy ko'nikmalarni, balki muloqot madaniyatini shakllantirishga qaratilgan chuqur falsafiy tafakkurni ham talab qiladi.

Madaniyatlararo muloqot qadriyatli o'zaro ta'sir jarayonlari eng jadal kechadigan yoshlar muhitida alohida ahamiyat kasb etadi. Yoshlar doimiy axborot almashinuvi sharoitida bo'lib, yangi qadriyat modellarining dirijyoriga aylanmoqda. Aynan shu muhitda bag'rikenglik, ochiqlik va madaniyatlararo o'zaro ta'sirga tayyorlik ustanovkalari shakllanadi [6]. Madaniyatlararo muloqot xarakteriga raqamli muhit sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy texnologiyalar turli madaniyat vakillari o'rtasida bir zumda aloqa o'rnatish uchun sharoit yaratib, muloqot chegaralarini kengaytiradi. Biroq, raqamli makon idrokning yuzakiligini kuchaytiradi va madaniy ma'nolarni standartlashtirishga hissa qo'shishi mumkin. Shu munosabat bilan madaniyatlararo muloqot ikki tomonlama hodisa sifatida namoyon bo'ladi: bir tomondan, u madaniyatlarning o'zaro boyishi va umuminsoniy qadriyatlarning rivojlanishiga hissa qo'shsa, ikkinchi tomondan, jamiyat oldiga madaniy o'ziga xoslikni saqlash vazifasini qo'yadi.

Milliy va umuminsoniy qadriyatlar sintezi elementlarning oddiy birlashuvi emas. U bir necha darajani o'z ichiga olgan dialektik jarayondir:

1. Kognitiv daraja.
2. Aksiologik daraja.

### 3. Amaliy daraja.

Natijada quyidagilarni o'zida mujassam etgan yangi qadriyat modeli shakllanadi:

- milliy madaniyatga hurmat;
- universal normalarni e'tirof etish;
- muloqot va murosaga tayyorlik.

Zamonaviy jamiyatda **yoshlar** madaniyatlararo muloqotning asosiy subyekti va qadriyatlar tizimlari transformatsiyasining asosiy agentlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Aynan yoshlar muhitida milliy va umuminsoniy qadriyatlarning o'zaro ta'siri, qayta idrok etilishi va sintezlashuvi jarayonlari jadal namoyon bo'ladi. Bu o'zlikni anglashning shakllanishi bilan bog'liq yosh xususiyatlari bilan bir qatorda, yoshlarning global axborot va madaniy oqimlarga yuqori darajada jalb qilinganligi bilan ham bog'liq.

Falsafiy nuqtayi nazardan, yoshlarni qadriyat yo'nalishlarini faol qurish sodir bo'ladigan o'ziga xos **aksiologik makon** sifatida ko'rib chiqish mumkin. Qadriyatlari ko'p jihatdan an'analar bilan mustahkamlangan katta avlodlardan farqli o'laroq, yoshlar me'yorlar va munosabatlarni izlash, tanlash va tanqidiy mushohada qilish holatida bo'ladilar. Bu uni yangi g'oyalarga ko'proq moyil qiladi, ammo shu bilan birga qadriyatlarni chalg'itishga nisbatan zaifroq qiladi.

Zamonaviy yoshlarning asosiy xususiyatlaridan biri ularning "ikki tomonlama qamrab olinishi"dir: bir tomondan, ular milliy an'analar, madaniy me'yorlar va tarixiy xotiraning tashuvchisi bo'lsa, ikkinchi tomondan, global aloqa kanallari orqali uzatiladigan umuminsoniy qadriyatlarni faol o'zlashtirmoqda [6]. Natijada, mahalliy va global elementlarni birlashtirgan gibrid qadriyatlar tizimi shakllanadi.

Yoshlar muhitida qadriyatlar sintezi jarayoni bir nechta o'zaro bog'liq mexanizmlar orqali amalga oshiriladi:

- ijtimoiylashuv - oila, ta'lim va jamoat institutlari orqali madaniy me'yorlar, an'analar va qadriyatlarni o'zlashtirish;
- madaniylashtirish - o'z jamiyatining madaniy makoniga qo'shilishi;
- akkulturatsiya - madaniyatlararo o'zaro ta'sir jarayonida boshqa madaniyat elementlarini o'zlashtirish;
- refleksiya - o'z va o'zlashtirilgan qadriyatlarni anglash va tanqidiy baholash.

Bu jarayonda nafaqat bilim manbai, balki qadriyatli ongni shakllantirish muhiti sifatida namoyon bo'luvchi ta'lim muassasalari alohida o'rin tutadi. Aynan ta'lim muhitida madaniyatlar dialogi, tolerantlikni rivojlantirish va madaniyatlararo kompetentlikni shakllantirish uchun sharoitlar yaratiladi. Shu bilan birga, raqamli muhit yoshlarga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda [8]. Ijtimoiy tarmoqlar, onlayn platformalar va global media geografik va madaniy chegaralar yo'qolib borayotgan yangi muloqot maydonini shakllantirmoqda. Bu dunyoqarashni kengaytirishga yordam beradi, lekin shu bilan birga qadriyatlar transformatsiyasining tezlashishiga olib keladi.

Raqamli muhitda yoshlar:

- turli madaniyat vakillari bilan o'zaro hamkorlik qiladi;
  - xulq-atvorning yangi normalari va modellarini o'zlashtiradi;
  - global o'ziga xoslikni shakllantiradi;
- an'anaviy qadriyatlarni qayta ko'rib chiqadi.

Ammo bu jarayon **ambivalent xarakterga** ega. Bir tomondan, u ochiqlik, bag'rikenglik va muloqot qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Ikkinchi tomondan, madaniy teranlikning yo'qolishiga, ongning parchalanishiga va milliy o'ziga xoslikning zaiflashishiga olib kelishi mumkin. Shu munosabat bilan yoshlar muhitida qadriyatlarni shakllantirish jarayonini ongli ravishda boshqarish zarurati yuzaga keladi. Nafaqat madaniy merosni asrab-avaylash, balki uni umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish uchun sharoit yaratish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Falsafiy nuqtayi nazardan aytish mumkinki, yoshlar **an'ana va modernizatsiya** o'rtasida vositachi vazifasini bajaradi [7]. U nafaqat mavjud qadriyatlarni takrorlaydi, balki ularni o'zgartiradi, yangi ijtimoiy va madaniy sharoitlarga moslashtiradi. Aynan yoshlar orqali mahalliy va global sintezga asoslangan yangi qadriyatlar paradigmasiga o'tiladi.

Yoshlarga jamiyat taraqqiyotining strategik resursi sifatida qaralayotgan Yangi O'zbekiston sharoitida bu jarayon alohida ahamiyat kasb etmoqda. Unda madaniyatlararo muloqot qobiliyatini, milliy an'analarga hurmat, umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlikni shakllantirish davlat va ta'lim siyosatining muhim vazifasiga aylanmoqda.

Madaniyatlararo muloqot sharoitida milliy va umuminsoniy qadriyatlar sintezining aniq zarurligiga qaramay, bu jarayon murakkab va ziddiyatli xarakterga ega. U to'g'ri chiziqli yoki ziddiyatsiz emas, aksincha, bir qator falsafiy, ijtimoiy-madaniy va axloqiy ziddiyatlar bilan birga keladi.

Avvalo, asosiy ziddiyat milliy va umuminsoniy qadriyatlar tabiatining bir-biridan farqlanishidadir. Milliy qadriyatlar xalqning aniq-tarixiy tajribasi, an'analari, diniy tasavvurlari va madaniy xotirasiga asoslanadi. Ular yuqori darajadagi barqarorlikka ega va o'ziga xoslikning ajralmas qismi sifatida qabul qilinadi. Shu bilan birga, umuminsoniy qadriyatlar universallik va me'yoriylikka da'vo qiladi, bu ba'zan madaniy o'ziga xoslikni tenglashtirishga urinish sifatida qabul qilinadi.

Bu birinchi muhim muammoni - **identiklikni saqlab qolish va global integratsiya o'rtasidagi keskinlik**ni keltirib chiqaradi. Jahon hamjamiyatiga qo'shilishga intilish madaniy o'ziga xoslikni yo'qotish xavfi bilan birga kelishi mumkin, an'analarga haddan tashqari e'tibor qaratish esa madaniy yakkalanishga olib kelishi mumkin.

Ikkinchi muhim muammo **qadriyatli talqinlar ziddiyati**dir. Bir xil universal kategoriyalar - erkinlik, adolat, inson huquqlari - turli madaniy kontekstlarda turlicha tushunilishi mumkin. Bu me'yorlar va amaliyotlarni baholashda tafovutlarga olib keladi, bu esa o'zaro tushunish jarayonini murakkablashtiradi [9].

Uchinchi muammo **madaniy asimmetriya fenomeni** bilan bog'liq. Globallashtirish sharoitida ba'zi madaniyatlar boshqalarga qaraganda ko'proq ta'sirga va o'z qadriyatlarini uzatish imkoniyatiga ega. Bu ma'lum bir qadriyat modellarining ustunligiga olib kelishi va madaniy ekspansiyaning bir shakli sifatida qabul qilinishi mumkin. Natijada sintez dialogga emas, bir tomonlama adaptatsiyaga aylanadi.

An'ana va modernizatsiya o'rtasidagi ziddiyat ham muhim ahamiyatga ega. Ijtimoiy taraqqiyot jarayonida an'anaviy qadriyatlarning bir qismi qayta ko'rib chiqiladi, bu esa jamiyatning qarshiligiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, zamonaviy sharoitlarga moslashmasdan global madaniy makonda samarali ishtirok etish mumkin emas.

Raqamli asrga xos bo'lgan qadriyatlarning parchalanishi muammosiga alohida e'tibor qaratish lozim. Turli xil madaniy signallar bilan to'yingan axborot muhiti eklektik

dunyoqarashni shakllantirishga yordam beradi, unda qadriyatlarning yaxlit tizimi mavjud emas. Bu, ayniqsa, yoshlar muhitida o'ziga xoslik barqarorligining pasayishiga olib kelishi mumkin.

Bundan tashqari, yuzaki sintez xavfi mavjud bo'lib, bunda boshqa madaniyat elementlarini o'zlashtirish rasmiy xarakterga ega va chuqur anglash bilan birga kelmaydi. Bunday holda, qadriyatlarning integratsiyasi emas, balki dunyoqarashning ichki tuzilishiga ta'sir qilmaydigan ularning tashqi kombinatsiyasi sodir bo'ladi.

Milliy an'analar umuminsoniy axloqiy me'yorlarga zid bo'lgan vaziyatlarda yuzaga keladigan me'yoriy ziddiyat muammosini ham qayd etish lozim [10]. Bunday hollarda madaniy o'ziga xoslikni saqlab qolish yoki universal me'yorlarga rioya qilish ustuvorligi masalasi yuzaga keladi.

Falsafiy nuqtayi nazardan bu qarama-qarshiliklar sintez jarayonining dialektik tabiatidan dalolat beradi. U farqlarni bartaraf etishni emas, balki ularning mazmunli o'zaro ta'sirini nazarda tutadi. Sintez faqat o'z madaniyati va umuman madaniy xilma-xillikning qadr-qimmatini tan olish sharti bilan mumkin bo'ladi.

Bu borada o'zaro hurmat, bag'rikenglik va ochiqlik tamoyillariga asoslangan muloqot madaniyatini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Faqat teng huquqli hamkorlik sharoitidagina milliy va umuminsoniy yo'nalishlarni birlashtirishga qodir bo'lgan barqaror qadriyatlar tizimini shakllantirish mumkin.

**Xulosa.** O'tkazilgan falsafiy-axloqiy tahlil shuni ko'rsatdiki, madaniyatlararo muloqotda milliy va umuminsoniy qadriyatlar sintezi murakkab, ko'p qirrali va dinamik jarayon bo'lib, zamonaviy ijtimoiy rivojlanishning xususiyatini belgilaydi. Globallashuv va raqamlashtirish sharoitida madaniyatlararo o'zaro ta'sir ijtimoiy hayotning ajralmas qismiga, qadriyatlar esa ushbu o'zaro ta'sirni tartibga soluvchi asosiy unsurga aylanmoqda.

Milliy va umuminsoniy qadriyatlar bir-birini istisno qiluvchi munosabatda bo'lmay, bir-birini to'ldiruvchi tizimni tashkil etishi aniqlandi. Milliy qadriyatlar jamiyatning madaniy o'ziga xosligi, vorisiyligi va barqarorligini ta'minlasa, umuminsoniy qadriyatlar global makonda o'zaro tushunish va hamkorlikka ko'maklashadigan universal me'yorlarni shakllantiradi.

Qadriyatlar sintezi jarayonida nafaqat madaniy ma'nolar almashinuvi, balki ularning qayta idrok etilishi, o'zgarishi va integratsiyasi sodir bo'ladigan muloqot maydoni vazifasini bajaradigan madaniyatlararo muloqot alohida rol o'ynaydi. Aynan o'zaro ta'sir jarayonida turli madaniy an'analarning elementlarini birlashtirgan yangi qadriyat modellari shakllanadi.

Ushbu jarayonning asosiy subyekti an'anaviy va global qadriyatlar tizimlari kesishmasida turgan yoshlar ekanligi aniqlandi. Yoshlar muhiti o'ziga xos qadriyat transformatsiyalari laboratoriyasi bo'lib, unda o'ziga xoslik va xulq-atvorning gibrid modellari shakllanadi. Bu borada madaniyatlararo kompetentlik, tolerantlik va axloqiy mas'uliyatni shakllantirishga qaratilgan ta'lim va ijtimoiy institutlarning ahamiyati ortib bormoqda.

Shu bilan birga, tahlil sintez jarayoniga hamroh bo'lgan bir qator qarama-qarshiliklar mavjudligini ko'rsatdi, ular orasida an'ana va modernizatsiya o'rtasidagi ziddiyat, madaniy o'ziga xoslikni yo'qotish xavfi, raqamli muhitda madaniy asimmetriya va qadriyatlarning parchalanishi mavjud. Ushbu omillar madaniyatlararo o'zaro ta'sir jarayonlarini boshqarishga ongli va ilmiy asoslangan yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Shunday qilib, milliy va umuminsoniy qadriyatlar sintezi madaniy o'ziga xoslikni saqlash va jahon hamjamiyatiga qo'shilish o'rtasidagi muvozanatni ta'minlaydigan jamiyat barqaror

rivojlanishining strategik sharti sifatida qaralishi kerak. U statik holat emas, balki insonparvarlik, o‘zaro hurmat va madaniy xilma-xillik tamoyillariga asoslangan yangi aksiologik voqelik shakllanadigan uzluksiz muloqot jarayonidir.

Keyingi tadqiqotlar istiqbollari ta’lim muhitida qadriyatlar sintezini shakllantirishning amaliy modellarini ishlab chiqish, shuningdek, raqamli texnologiyalarning yoshlar muhitida qadriyatlar transformatsiyasiga ta’sirini chuqur tahlil qilish bilan bog‘liq.

#### **Adabiyotlar/Literatura/References:**

1. Тлостанова М., Петякшева Н. Философская компаративистика. – Москва: РУДН, 2008.
2. Степанянц М.Т. Межкультурная философия: истоки, методология, проблематика, перспективы. – Москва: Наука, 2020.
3. Adhar Mall R. Intercultural Philosophy: A Conceptual Clarification // Important notes. – 2014. – No.1. – P. 67-84.
4. Saifnazarov I. Yangi O‘zbekiston: inson qadri ulug‘langan yurt. – Tashkent: “Ilm-Ziyo-Zakovat” MChJ, 2023.
5. Каримов Р. Парадигмы философской компаративистики. – Ташкент, 2021.
6. Бекбаев Р.Р. Феномен традиции и традиционализм в истории восточной и западной философии: дисс.д.филос.н. – Ташкент, 2025.
7. Мирошников Ю. История аксиологии: от Платона до Канта. – Москва, 2006.
8. Каган М. Философия культуры. – Москва: Юрайт, 2020.
9. Галиакберова А.А., Мухаметшин А.Г., Асратян Н.М. Межкультурный диалог: методологические аспекты исследования // Балтийский гуманитарный журнал. – 2021. – №10(4). – С.17-21.
10. Estermann J. Intercultural Philosophy. – Barcelona, 2021.

# SCIENCEPROBLEMS.UZ

## IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

*№ 4 (6) – 2026*

## АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

## ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari”** elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

**Muassis:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM”  
mas’uliyati cheklangan jamiyati

**Tahririyat manzili:**

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

**Bog‘lanish uchun telefon:**

(99) 602-09-84 (telegram).